EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 6.10.2025
COM(2025) 623 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

õiglase ülemineku mehhanismi avaliku sektori laenurahastu rakendamise kohta 2025. aastal, nagu on osutatud määruse (EL) 2021/1229 artiklis 16

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

õiglase ülemineku mehhanismi avaliku sektori laenurahastu rakendamise kohta 2025. aastal, nagu on osutatud määruse (EL) 2021/1229 artiklis 16

1. ARUANDE SISSEJUHATUS, EESMÄRK JA ULATUS

2019. aasta detsembris võttis Euroopa Komisjon Euroopa Liidu ja selle kodanike jaoks vastu Euroopa rohelise kokkuleppe,[1] milles kinnitati komisjoni võetud kohustust tegeleda kliima- ja keskkonnaprobleemidega ning rõhutati vajadust õiglase ja kaasava ülemineku järele.

2020. aasta jaanuaris kirjeldas komisjon Euroopa rohelise kokkuleppe investeerimiskavas[2] õiglase ülemineku mehhanismi, mille eesmärk on tagada, et kliimaneutraalsele majandusele üleminekul ei jäetaks kedagi ega ühtegi piirkonda kõrvale. Mehhanismi peamine eesmärk on toetada enim mõjutatud piirkondi ja inimesi ning aidata neil vähendada ülemineku sotsiaal-majanduslikke kulusid. Õiglase ülemineku mehhanism koosneb kolmest sambast: 1) Õiglase Ülemineku Fond, 2) sihtotstarbeline õiglase üleminekukava programmi „InvestEU“ raames ja 3) avaliku sektori laenurahastu (edaspidi „rahastu“ või „laenurahastu“).

Käesolevas neljandas[3] iga-aastases rakendamisaruandes, mis on koostatud kooskõlas määruse (EL) 2021/1229[4] (edaspidi „avaliku sektori laenurahastu määrus“) artikli 16 lõikega 3,[5] keskendutakse kolmandale sambale. Selle eesmärk on anda teavet avaliku sektori laenurahastu rakendamisel seni tehtud edusammude kohta.

Selles kumulatiivses aruandes käsitletakse ajavahemikku alates rahastu rakendamise algusest kuni 31. juulini 2025. Teave 2025. aasta ülejäänud osa kohta esitatakse järgmises aruandes vastavalt rahastuga seotud aruandluskohustustele (vt punkt 1.2). Käesolevas aruandes kasutatakse avaliku sektori laenurahastu ulatusliku vahehindamise analüüse ja järeldusi, mis on esitatud punktis 3.

Käesolevas aruandes käsitletakse järgmisi teemasid: i) rahastu esimese projektikonkursi tulemused pärast üheksat taotluste esitamise tähtaega, sealhulgas võimalikud projektitaotlused, ii) tehniline abi, iii) teavitus, iv) seni saavutatu, ka probleemid ja rahastu tugevused ning iv) edasised sammud.

Avaliku sektori laenurahastu määruse artikli 17 kohaselt tehakse rahastu vahehindamine ning Euroopa Parlamendile ja nõukogule esitatakse selle vahehindamise kohta eraldi üksikasjalik aruanne.

---

1 Komisjoni teatis „Euroopa roheline kokkulepe“ (COM(2019) 640 final, 11.12.2019).

2 Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Kestliku Euroopa investeerimiskava. Euroopa rohelise kokkuleppe investeerimiskava“, COM(2020) 21 final, 14.1.2020.

3 Esimene rakendamisaruanne esitati Euroopa Parlamendile ja nõukogule 7. veebruaril 2023, teine aruanne 21. novembril 2023 ja kolmas 30. septembril 2024.

4 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. juuli 2021. aasta määrus (EL) 2021/1229, mis käsitleb õiglase ülemineku mehhanismi osana loodavat avaliku sektori laenurahastut (ELT L 274, 30.7.2021).

5 Avaliku sektori laenurahastu määruse artikli 16 lõikes 3 on sätestatud: *„Alates 2022. aastast annab komisjon iga aasta 31. oktoobriks välja aruande rahastu rakendamise kohta.* Kõnealune aruanne annab teavet rahastu rakendamise taseme kohta seoses selle eesmärkide, tingimuste ja tulemusnäitajatega.“

1.1. Õiglase ülemineku mehhanismi avaliku sektori laenurahastu õigus- ja eelarveraamistik

Rahastu loodi 14. juulil 2021 määrusega (EL) 2021/1229.

Rahastu üldeesmärk on leevendada tõsiseid sotsiaalseid, majanduslikke ja keskkonnaalaseid probleeme, mis tulenevad määruses (EL) 2021/1119[6] sätestatud liidu 2030. aasta kliima- ja energiaeesmärkide ning liidus hiljemalt 2050. aastaks kliimaneutraalsuse eesmärgi saavutamiseks toimuvast üleminekust, toetades liidu territooriume, mis on kindlaks määratud õiglase ülemineku territoriaalsetes kavades[7].

Rahastu erieesmärk on suurendada avaliku sektori investeeringuid, mille abil rahuldatakse õiglase ülemineku territoriaalsetes kavades kindlaks määratud territooriumide arenguvajadusi. Selleks hõlbustatakse selliste projektide rahastamist, mis ei tooda nende investeerimiskulude katmiseks piisavat tulu. Seeläbi hoitakse ära potentsiaalsete alternatiivsetest allikatest pärinevate toetuste ja investeeringute väljatõrjumist.

Toetatakse mitmesuguseid investeeringuid. Rahastust saab toetada investeeringuid taastuvenergiasse ning keskkonnahoidlikku ja kestlikku liikuvusse, saastevaba vesiniku kasutamise edendamisse, tõhusatesse kaugküttevõrkudesse, avaliku sektori teadusuuringutesse, digiüleminekusse, aruka jäätmekäitluse ja veemajanduse keskkonnataristusse ning rahvatervise algatustesse. Samuti saab rahastust toetada kestlikku energiat, energiatõhusust ja integreerimismeetmeid, sealhulgas hoonete renoveerimist ja ümberehitamist, linnauuendust ja linnade taaselustamist, ringmajandusele ülemineku toetamist, maapinna korrastamist, ökosüsteemide taastamist ning pinnase ja ökosüsteemide saastest puhastamist, võttes arvesse põhimõtet „saastaja maksab“, elurikkust, samuti oskuste täiendamist ja ümberõpet, koolitust ja sotsiaalset taristut, sealhulgas hooldusasutusi ja sotsiaaleluruume[8].

Avaliku sektori laenurahastu määrusega nähti rahastu toetuskomponendile ette liidu toetus maksimaalse kogueelarvega 1,525 miljardit eurot (sealhulgas tehniliseks abiks ja nõustamistoeks). 2024. aasta veebruaris andis Euroopa Parlament nõusoleku muuta mitmeaastase finantsraamistiku kulude ülemmäärasid ja nõukogu nõustus sellega ühehäälselt, mille tulemusel vähendati rahastu eelarvet 150 miljoni euro võrra. Pärast neid ümberpaigutusi on rahastu maksimaalne eelarve 1,375 miljardit eurot.

Rahastu raames kombineeritakse laenud, mida annab Euroopa Investeerimispank (EIP) rahastamispartnerina, toetustega, mida annab liit, et toetada avaliku sektori asutuste konkursikutse alusel esitatud projekte. EIP eraldab rahastu laenukomponendi jaoks kuni 7 miljardit eurot. EIP pakub rahastu raames kolme liiki laene: investeerimislaenud (otse EIP rahastatavad eraldiseisvad projektid), raamlaenud (mida nimetatakse ka laenukavadeks, millega rahastatakse otse mitut varem kindlaks määratud projekti) ja vahendatud laenud, millega rahastatakse väiksemaid projekte EIP finantsvahendajate kaudu.

Toetuskomponent hõlmab kuludega sidumata makseid ja toetussumma on kindlaksmääratud protsendimäär laenu summast. See protsendimäär on 15 % või kui projekt viiakse ellu vähem arenenud piirkonnas, siis 25 %[9]. Seega sõltub toetuse andmine EIP või tema finantsvahendajate

---

6 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. juuni 2021. aasta määrus (EL) 2021/1119, millega kehtestatakse kliimaneutraalsuse saavutamise raamistik ning muudetakse määruseid (EÜ) nr 401/2009 ja (EL) 2018/1999 (Euroopa kliimamäärus) (ELT L 243, 9.7.2021).

7 Nagu on määratletud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. juuni 2021. aasta määruse (EL) 2021/1056 (millega luuakse Õiglase Ülemineku Fond) artiklis 11 (ELT L 231, 30.6.2021).

8 Vt avaliku sektori laenurahastu määruse põhjendus 6.

9 Vt avaliku sektori laenurahastu määruse artikkel 11.

heakskiidetud rahastusest[10]. Esimese projektikonkursi raames, mis on avatud kuni 2025. aasta lõpuni, jagatakse olemasolev eelarve riikidele eraldatavateks osadeks, võttes aluseks Õiglase Ülemineku Fondi eraldiste suhtarvud. Teisel projektikonkursil, mis hõlmab ajavahemikku 2026–2027, koondatakse kokku riikidele eraldatud kasutamata osad.

Peale EIP teeb komisjon rahastu rakendamisel tihedat koostööd ka Euroopa Kliima, Taristu ja Keskkonna Rakendusametiga (CINEA). CINEA tegeleb toetuste rakendamise eelarve-, õigus-, finants- ja tegevusaspektidega, komisjon aga vastutab täielikult kõigi poliitikaaspektide eest.

2. Rahastu RAKENDAMINE

2.1. Rahastu esimese projektikonkursi tulemused pärast üheksat taotluste esitamise tähtaega

Alates viimasest rahastu rakendamisaruandest on möödunud kolm projektikonkursi taotluste esitamise tähtaega. Nendeks kolmeks tähtajaks on esitatud 11 rahastamiskõlblikku taotlust ja hindamiskomisjon valis neist rahastamiseks välja kaheksa. Enamiku nende projektide laenulepingu allkirjastamine on pooleli[11]. Esitatud taotluste maht on hinnanguliselt 96 miljonit eurot komisjonilt taotletud toetustena ja ligikaudu 658 miljonit eurot EIP laenudena[12]. Lisaks ei olnud üks taotlus vastuvõetav ning kolme Tšehhi, Läti ja Iirimaa taotlust ei valitud rahastamiseks välja, sest need ei saanud lepingu sõlmimise kriteeriumide kohaselt nõutavat miinimumtulemust.

Kokku on alates rahastu esimese projektikonkursi[13] väljakuulutamisest 19. juulil 2022 esitatud 49 taotlust, millest 32 tunnistati rahastamiskõlblikuks ja 24 valis hindamiskomisjon rahastamiseks välja. Projektikonkursi iga lõpptähtaja tulemused on esitatud I lisas. Rahastamiseks valitud taotlustes ja toetuslepingutes esitatud teabe kohaselt moodustavad esitatud taotluste rahastusest hinnanguliselt 225 miljonit eurot komisjoni toetused ja 1,83 miljonit eurot EIP laenud[14]. Käesoleva aruande koostamise ajal on allkirjastatud kümme rahastu toetuslepingut (vt täpsemalt punkt 2.2), kolme toetuslepingu ettevalmistamine katkestati,[15] 12 toetuslepingut on peatatud kuni laenu heakskiitmiseni ja üks taotlus võeti pärast valimist tagasi.

Prantsusmaa, Hispaania ja Rootsi riiklikud assigneeringud on täielikult või peaaegu täielikult ära kasutatud. Nendest liikmesriikidest pärit taotlejad saavad esitada rahastu toetuse saamiseks uuesti taotlusi, kui 2025. aasta sügisel kuulutatakse välja rahastu teine projektikonkurss. Taotluse esitamise esimene tähtaeg on 2026. aasta jaanuaris.

[10] Õiglase ülemineku mehhanismi toetuslepingu näidise artikkel 18, kättesaadav komisjoni rahastamis- ja hankeportaalis Funding & tenders (europa.eu).

[11] Taotlejad esitavad EIP-le/finantsvahendajale eraldi laenutaotluse; seetõttu kulgeb laenu taotlemine kõrvuti toetuse taotlemisega. Toetuslepingu allkirjastamine sõltub laenu heakskiitmisest. Üksikasjalikum teave on esitatud rahastu projektikonkursi dokumendis: call-fiche_jtm-2022-2025-pslf_en.pdf (europa.eu)

[12] Summa ei hõlma reservnimekirja kantud taotlusi.

[13] https://cinea.ec.europa.eu/funding-opportunities/calls-proposals/just-transition-mechanism-public-sector-loan-facility-call-proposals_en.

[14] Summa ei hõlma reservnimekirja kantud taotlusi.

[15] Taotlejate taotlusel või EIP laenu mittesaamise korral.

Joonis 1. Riikidele eraldatud osad (reserveeritud kuni 31. detsembrini 2025) ja nende kasutamine juba antud või kaalutavate toetustena[16]

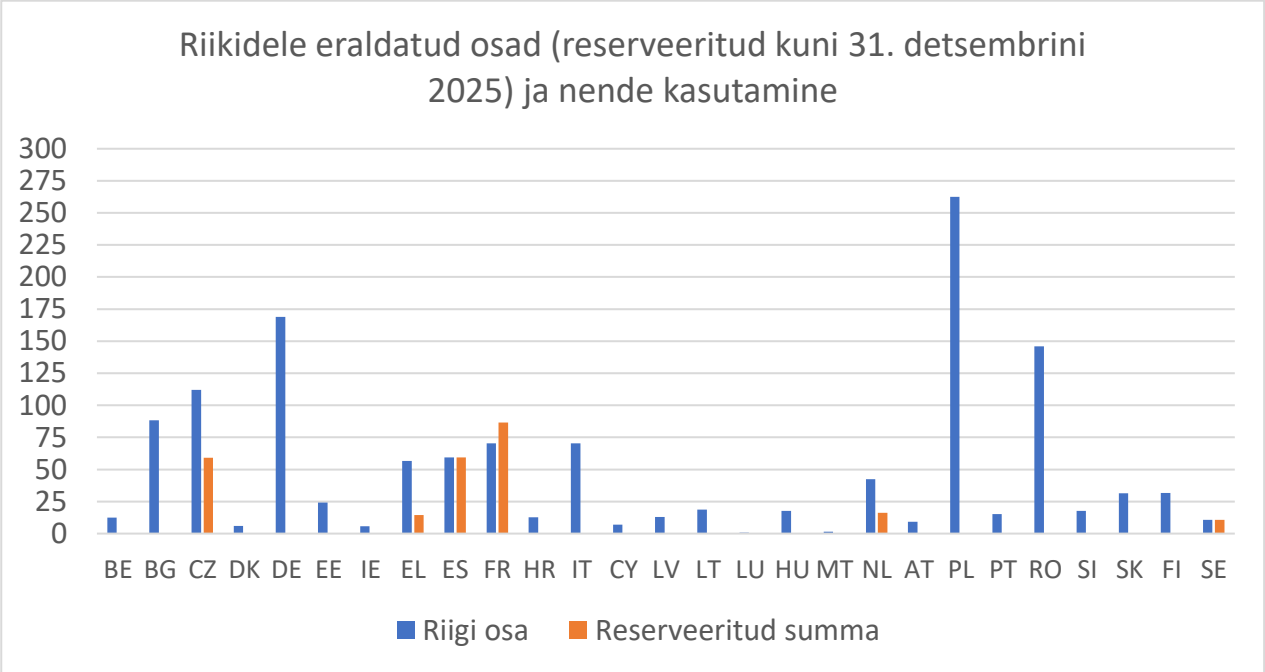

2.2. Laenurahastust rahastatud projektid

Rahastu hindamiskomisjoni poolt seni rahastamiseks välja valitud projektitaotlused hõlmavad selliseid valdkondi nagu energiatõhusus, kultuur, sotsiaaleluruumid, tervishoid, kestlik transporditaristu, kaugküte ja -jahutus või linnade uuendamine ja taaselustamine. Seni rahastatud projektide üksikasjalik loetelu on esitatud 2. lisas. Mis puudutab kümnele allkirjastatud toetuslepingule vastavaid laenude liike, siis seitse projekti on eraldiseisvad investeerimislaenud ja kaks põhinevad laenukaval. 2025. aasta juunis allkirjastati esimene toetusleping, mis on seotud vahendatud laenuga, mille andis EIP vahenditest Tšehhi riiklik arengupank.

Avaliku sektori laenurahastu määruse kohaselt peab komisjon esitama aruande järgmiste põhiliste tulemusnäitajate kohta: CO_2 heite vähendamine, loodud töökohtade arv ja nende inimeste arv, kelleni jõuti. Rahastu toetusesaajate esitatud teabe põhjal on CO_2 heitkogust vähendatud hinnanguliselt 179 156 tonni aastas. Selle rahastamisvahendiga rahastatavate projektidega luuakse eeldatavasti ligi 12 000 töökohta ja need toovad kasu rohkem kui 4 miljonile inimesele, vastates regionaalarengu vajadustele. Avaliku sektori laenurahastu määruse II lisa kohaselt struktureeritud põhiliste tulemusnäitajate koonddiagramm on esitatud 3. lisas.

2.3. Võimalikud projektitaotlused

Lähtudes EIP-lt ja muudelt rahastu sidusrühmadelt saadud teabest, koostatakse praegu 14 liikmesriigis projektitaotlusi, mis võidakse esitada veel rahastu esimese või teise projektikonkursi raames. Need võimalikud taotlused on seotud taastuvenergia, energiatõhususe, tervishoiu, raudteetaristu, veemajanduse, taskukohaste eluasemete või kultuuriga. Rahastu tulevast kasutuselevõttu on keeruline hinnata. Kuigi toetuste eelarvet esimese projektikonkursi raames tõenäoliselt täielikult ära ei kasutata, pakub teine projektikonkurss (2026–2027) selleks võimalust. Komisjon on praegu teadlik võimalikest EIP projektidest, mis võivad hõlmata toetusi kuni 400 miljoni euro ulatuses. Mõned eeldatavad projektitaotlused saavad praegu kasu InvestEU

[16] Riikidele ette nähtud eraldised pärast mitmeaastase finantsraamistiku (2021–2027) muutmist.

nõustamiskeskuse pakutavatest nõustamisteenustest. Täpsem teave selle nõustamistegevuse kohta on esitatud punktis 4 ja 4. lisas.

Nõudlust rahastu nõuandva toetuse järele võib täheldada ka liikmesriikides, kes on neile ette nähtud eraldised juba ära kasutanud. Nende liikmesriikide taotlused esitatakse eeldatavasti rahastu teise projektikonkursi raames.

3. RAHASTU RAKENDAMISE KÄIGUS SAADUD KOGEMUSED

Rahastu rakendamise käigus on komisjon teinud kindlaks mõned probleemid ja tugevused ning võtnud järgmistes punktides kirjeldatud meetmeid probleemide lahendamiseks, et rakendamine saaks edukalt jätkuda.

3.1. Probleemid

Peaaegu kolm aastat pärast rahastu esimese projektikonkursi väljakuulutamist on kogu eelarve kasutamise määr 17 %. Selle põhjuseks on peamiselt asjaolu, et selle väljakuulutamine langes kokku muude fondide (st Õiglase Ülemineku Fond, Euroopa Regionaalarengu Fond,[17] Ühtekuuluvusfond[18] või taaste- ja vastupidavusrahastu[19]) programmitööga, kus pakuti sarnaste projektide rahastamist atraktiivsematel tingimustel (kõrgemad kaasrahastamise määrad). Lisaks tõdeti, et rahastu rakendamine võib liikmesriigiti suurel määral erineda olenevalt sellistest teguritest nagu riigi tasandil kättesaadavate muude rahastamisallikate maht, rakendamisvalmis projektide arv, erinevad õiglase ülemineku strateegiad ja liikmesriikide mitmesuguste rahastamiskõlblike toetusesaajate lähenemine võlapõhistele rahastamisvahenditele. Samuti pakkusid riiklikud ametiasutused erineval määral toetust rahastu kasutamise edendamiseks, näiteks Tšehhi, Kreeka ja Prantsusmaa olid selles vallas väga aktiivsed.

Enamik eelmises iga-aastases aruandes kirjeldatud probleemidest, mida rahastu rakendamisel on kogetud, on endiselt alles. See kehtib eelkõige suuremate eraldistega liikmesriikide kohta (Saksamaa, Poola, Rumeenia), kus ei ole esitatud ühtegi või peaaegu ühtegi projekti. Konkreetsed tegurid, mis põhjustavad kõnealustes liikmesriikides aeglast kasutuselevõttu, on järgmised.

– Rahastust riikidele ette nähtud osad vastavad Õiglase Ülemineku Fondi määruse kohastele eraldistele. Selle tulemusena on suurimate eraldistega liikmesriigid mõlema rahastamisvahendi puhul samad. Seetõttu on need liikmesriigid seadnud esikohale Õiglase Ülemineku Fondist saadaolevate vahendite kasutamise, kuna selleks ette nähtud aeg on piiratud[20]. Lisaks võimaldab Õiglase Ülemineku Fond suuremat toetuse osakaalu projektide kogueelarves (Saksamaa, Poola, Rumeenia).

– Need liikmesriigid on tavaliselt ka muude fondide suurimad toetusesaajad, mistõttu on nende suutlikkus kasutada lisavahendeid ja teha kindlaks täiendavaid projekte piiratud (Poola, Rumeenia).

---

17 Euroopa Regionaalarengu Fond (ERF) (europa.eu).

18 Ühtekuuluvusfond (europa.eu).

19 Taaste- ja vastupidavusrahastu (europa.eu).

20 Õiglase Ülemineku Fondi eelarve sisaldab mitmeaastasest finantsraamistikust ja Euroopa taasterahastust „NextGenerationEU“ (NGEU) pärit vahendeid. Vastu võetud Õiglase Ülemineku Fondi programmide raames on taasterahastu vahendid koondatud 2022. ja 2023. aasta eelarveliste kulukohustuste alla, samas kui mitmeaastase finantsraamistiku vahendid on jaotatud 2021.–2027. aasta vahel. Selle tulemusena on 70 % Õiglase Ülemineku Fondi eelarvest koondatud kahte esimesse iga-aastasesse osamaksesse. Komisjon vabastab kulukohustuste summad, mida ei ole kasutatud eelmakseteks või mille kohta ei ole esitatud maksetaotlust eelarveliste kulukohustuste aastale järgneva kolmanda kalendriaasta 31. detsembriks (nn N + 3 reegel); vt rohkem Õiglase Ülemineku Fondi kohta: Õiglase Ülemineku Fond (europa.eu).

– Liikmesriigi enda rahastamisvahendid on atraktiivsemad ja kättesaadavamad (Saksamaa).

– Väikestel üksustel on võlapõhiseid rahastamisvahendeid oma võlataseme tõttu keeruline kasutada (Poola). Ka avaliku sektori laenuvõtmist käsitlevad riigisisesed õigusnormid võivad takistada rahastamiskõlblikel üksustel laenu võtta (Slovakkia, Saksamaa).

– Minimaalne laenusumma (12,5 miljonit eurot), mida EIP vajab otsesteks laenutehinguteks, ning väiksemate projektide jaoks vahendatud laenude andmise võimaluste puudumine (Tšehhi).

– Menetluslikult sai projektide ettevalmistamine alata alles õiglase ülemineku territoriaalsete kavade vastuvõtmisel, mis võttis mõnel liikmesriigil lisaaega. Lisaks ei saanud see uus vahend, mille puhul kohaldatakse eelarve otsest täitmist, kasutada jagatud eelarve täitmise korraldusasutuste süsteemset toetust.

Rahastu rakendamisel tekkinud probleeme analüüsitakse ja hinnatakse üksikasjalikumalt 2025. aasta juunis avaldatud vahehindamise käigus.

3.2. Tugevused

Nendest probleemidest hoolimata on huvi rahastu vastu märkimisväärselt suurenenud. Rahastu kõige olulisem tugevus on selle teemadega seotud paindlikkus võrreldes peavoolu ühtekuuluvusfondide projektikonkursside valikukriteeriumidega. See võimaldab projektiarendajatel rahastada projekte, mis on kohandatud vastavate piirkondade arenguvajaduste järgi. Seda võib täheldada eelkõige Prantsusmaa puhul, mis kasutas rahastut nende rahastamisvajaduste katmiseks, mida muudest ELi rahastamisprogrammidest ei rahuldatud. Lisaks peetakse rahastu toetusesaajate jaoks atraktiivseks elemendiks ka viivitamatuid eelmakseid, mis moodustavad 70 % allkirjastatud toetussummast.

Ka Tšehhilt on saadud arvukalt projektitaotlusi ja neid on veelgi oodata. Võimalikud põhjused, miks Tšehhi on rahastu vahendeid ulatuslikult kasutusele võtnud, on võimalus rahastada väiksemaid investeeringuid vahendatud laenude kaudu EIP ja Tšehhi riikliku arengupanga vahel sõlmitud lepingu alusel, tehnilise abi kättesaadavus, mis aitab kaasa rahastu edendamisele, ning riigi üldine valmisolek kasutada õiglase ülemineku mehhanismi rahastamisvahendeid. Muid projektitaotlusi on esitatud Kreekast, Madalmaadest, Iirimaalt, Poolast ja Rootsist ning enne praeguse projektikonkursi lõppu 2025. aastal on neid teistest liikmesriikidest juurde oodata. Mitmeaastase projektikonkursi – mida järsult ei muudeta – stabiilsus suurendab aja jooksul huvi rahastu pakutava rahastamise vastu.

Rahastu teise projektikonkursi puhul, mis kuulutatakse välja 2025. aasta sügisel, eeldatakse, et vahendite kasutuselevõtt hoogustub veelgi, kuna muud paremate tingimustega rahastamisallikad peaks olema töödeks juba ära kavandatud või ammendunud ning laenurahastut tuntakse järjest paremini. Eelkõige kehtivad taasterahastust „NextGenerationEU“ toetatavatele ELi programmidele konkreetsed ajalised piirangud. Peale selle ei ole rahastu teisel projektikonkursil enam riikide osad piiranguks, mistõttu i) võivad liikmesriigid, kes on 2025. aasta lõpuks ammendanud või eeldatavasti ammendavad neile ette nähtud osa, rahastu kasutamist jätkata, kusjuures kavandamiseks on rohkem aega kui siis, kui rahastu välja kuulutati, ning ii) kõige väiksemate ettenähtud osadega liikmesriikidel on rahastu kasutamiseks lisastiimul, kuna taotletud toetus ei ole enam piiratud riikide osade alusel kindlaks määratud summaga. See võimaldab rahastul paremini teenindada piirkondi, kus nõudlus on kõige suurem ja kus on rakendamisvalmis projekte.

Lisaks on peaaegu kaks aastat pärast rahastu rakendamise algust leidnud kinnitust, et rahastu toetuskomponendil on selge lisaväärtus EIP laenude nõudlusele (alternatiivina eelarveülekannetele) avaliku sektori asutuste seas, kes oleksid muidu mitteoptimaalses investeerimisolukorras, et toetada avaliku sektori olulisi investeeringuid rohepöördest enim mõjutatud piirkondades. Rahastu pakub üldiselt atraktiivseid rahastamistingimusi võrreldes tavaliselt turul kättesaadavate vahenditega, mis

on eriti oluline selleks, et seljatada majandusprobleemid, mida on põhjustanud COVID-19st tingitud majanduskriis, ja ületada Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja jätkuvad majanduslikud tagajärjed.

Toetuskomponendi tõhusust toetab selle suur kordaja, mis arvutatakse esimeste heakskiidetud investeeringute põhjal. Kaasatud koguinvesteeringute ja rahastu toetuse keskmine suhe on 12, ulatudes minimaalselt 5,5st kuni 21,3ni. See tähendab, rahastu toetusest saadud ühe euroga kaasatakse toetusesaajate tasandil keskmiselt 12 eurot investeeringuid, sealhulgas EIP laen.

3.3. Komisjoni poolt probleemide lahendamiseks võetud meetmed

Komisjon jätkab koostöös CINEA ja EIPga laenurahastu tutvustamist. Kõigile liikmesriikidele anti võimalus osaleda rahastut käsitlevas spetsiaalses infotunnis, kus komisjon, CINEA ja EIP tutvustasid rahastu ja taotlusprotsessi üldjooni. Kõigi liikmesriikide esindajatega korraldati mitmesuguseid kohtumisi.

Pärast riiklikele ja piirkondlikele ametiasutustele suunatud teavitustegevuse algetappi keskendus komisjon võimalike taotlejate teadlikkuse suurendamisele avalike teenustega seotud eri sektorites. Komisjon pöördus mitme Brüsselis asuva ühingu poole, kes esindavad kogu Euroopa institutsioone, kes tegutsevad sellistes sektorites nagu kultuur, kaugküte ja -jahutus, jaotussüsteemi haldamine, tervishoid, haridus, elamumajandus või jäätmekäitlus, ning tutvustas nende liikmetele rahastut.

Võimalike toetusesaajate teadlikkus rahastust tundub olevat paranenud. Seda näitab esiteks rahastu kasutuselevõtt ja kasvav projektide hulk, aga ka üha suurem arv projektiarendajaid, kes pöörduvad komisjoni poole konkreetsete küsimustega rahastu kohta. InvestEU nõustamiskeskuse raames EIP juhtimisel pakutavatel nõustamisteenustel on oluline roll rahastu rahastamise jaoks sobivate projektide väljatöötamisel kogu liidus. Üksikasjalikum teave nende jõupingutuste kohta on esitatud käesoleva aruande järgmises osas.

Lisaks on komisjon ja EIP teinud ühiselt tööd selle nimel, et hõlbustada väiksemate toetusesaajate ja projektide jaoks rahastu kasutamist ning anda liikmesriikide tugipankade ja finantseerimisasutustega rohkem vahendatud laene. Selleks on muudetud kehtivaid reegleid. Esiteks vähendas komisjon alates 2023. aasta septembrist EIPga sõlmitud lepingus kindlaksmääratud vahendatud laenu miinimumsummat 2 miljonilt eurolt 1 miljonile eurole[21]. Teiseks kaotati EIPga sõlmitud halduslepingu muudatusega 2024. aasta septembris piirang, mis puudutab liikmesriikide tugipankade või finantseerimisasutuste osalemist rahastu rakendamisel EIP finantsvahendajatena. Nende jõupingutuste järel on rahastu projektikonkursile esitatud 2024. aastal esimesed vahendatud laene hõlmavad projektid, kuhu on kaasatud Tšehhi riiklik arengupank. Komisjon ja EIP on teavitanud ka teisi liikmesriikide tugipanku või finantseerimisasutusi (nt DE, PL, SK, NL, SI, BG, IT, FR) nende võimalikust kaasamisest rahastu rakendamisse. Ainult Rumeenia ja Prantsusmaa finantseerimisasutused kavatsevad aga praegu saada EIP vahendajateks ja rahastada rahastamiskõlblikke projekte. EIP ja komisjon pöördusid paljude riiklike ja piirkondlike arengupankade poole, et arutada nende võimalikku kaasamist. Vahehindamise kohaselt on finantsvahendajate vähese kaasamise põhjus väike nõudlus sellise toote järele liikmesriikides või EIP tingimused.

Iga allkirjastatud toetuslepingu kohta avaldab komisjon koostöös EIPga pressiteate. Peale selle on CINEA teinud kättesaadavaks veebipõhise avaliku ülevaate, milles on koondatud kõik tema hallatavad programmid, sealhulgas avaliku sektori laenurahastu. Ülevaade sisaldab ajakohast teavet igast programmist toetust saanud projektide kohta ja projektidevahelisi ristviiteid ning ülevaatest

[21] Vt 25. septembril 2023 rahastu projektikonkursi tingimustes tehtud muudatus.

saab andmeid uuesti kasutamiseks välja võtta. Rahastu projektide suurema nähtavuse tagab ka Kohesio[22] ning ELi rahastamis- ja hankeportaal,[23] kus avaldatakse projektikirjeldused.

4. TEHNILINE ABI

EIP pakub InvestEU nõustamiskeskuse kaudu nõustamisteenuseid, et toetada rahastamiskõlblike projektide ettevalmistamist, arendamist ja rakendamist[24]. 2025. aasta juuli lõpu seisuga on rahastuga seotud nõustamisabi antud toetusesaajatele Bulgaarias, Hispaanias, Kreekas, Küprosel, Prantsusmaal, Rootsis, Rumeenias ja Tšehhis[25]. Nõustamisteenuste loetelu on esitatud 4. lisas. Lisaks käivitatakse 2025. aastal kogu ELi hõlmav horisontaalne teenus, mille eesmärk on suurendada teadlikkust enne rahastu teist projektikonkurssi, luua rahastamiskõlblikke projekte ja toetada projektiarendajaid kogu liidus (v.a Kreeka ja Küpros, kes saavad kasu sihipärasest nõustamisteenusest), et töötada rahastu toetuse saamiseks välja edukad projektid. Kavandatava kogu liitu hõlmava tegevuse eesmärk on luua raamistik rahastule eri liiki nõustamistoe kavandamiseks, hankimiseks ja pakkumiseks riiklikul ja piirkondlikul tasandil ning seeläbi maksimeerida nõustamisteenuste kasutuselevõtu tõhusust järgmise kolme aasta jooksul.

EIP nõustamisteenustega pakutavat tuge kujundati ja kohandati vastavalt konkreetsete projektiarendajate vajadustele ning see hõlmas üldsuuniseid sobivate projektide kindlaksmääramiseks, varajast toetust investeerimisprogrammide ettevalmistamiseks, projektiarendusega seotud nõustamist ja abi rahastu toetuste taotlemisel. Lisaks on EIP osalenud mitmesuguses teabe levitamise, analüüsi ja sõelumisega seotud tegevuses, et teha kindlaks ja toetada projekte, mida võiks rahastust rahastada.

Tuginedes neile esmastele kogemustele ja selleks, et toetada vajadust suurendada tulevikus nõudlust rahastu vahendite järele (vt üksikasju punktis 5), kavatseb EIP edendada nõustamistegevust järgmisel viiel töösuunal.

i. **Otsene nõustamine** konkreetsete projektiarendajate ja eraldiseisvate investeerimislaenude võtjate heaks. See hõlmab mitmesuguseid nõustamisteenuseid ettevalmistus- ja rakendusetappides, sealhulgas abi toetustaotluste koostamisel.

ii. **Suutlikkuse suurendamise tugi** pangandusvälistele asutustele, kes tavaliselt koondavad väiksemaid projekte. Eesmärk on arendada haldus- ja tegevussuutlikkust, et tulemuslikult sõeluda, valida, prioriseerida, jälgida või muul viisil koordineerida mitmeid allprojekte.

iii. **Kaudne nõustamistugi** vahendatud või raamlaenude lõppsaajatele standarditud tugipakettide kaudu, mis on kavandatud selliselt, et parandada projektitaotluste kvaliteeti ja vastavust kohaldatavale laenuandmispoliitikale.

iv. **Turuarengualane nõustamine** liikmesriikide tasandil, et teha kindlaks võimalik nõudlus rahastu toetuse järele ja see, kas olemasolevad rahastu finantstooted on sobivad.

v. **Sõelumine, analüüs ja teabe levitamine,** et edendada rahastu kasutamist, teha kindlaks sobivad projektid ja seada need tähtsuse järjekorda ning anda üldisi suuniseid rahastu toetustaotluste koostamiseks.

---

22 Vt ELi kaasrahastatud projektid.

23 Vt EU Funding & Tenders Portal.

24 Üksikasjalikum teave on esitatud rahastu esimese rakendamisaruande punktis 2.1.4 ja teise rakendamisaruande punktis 2.2.

25 Osa nõustamistegevusega alustati Küprosel, Kreekas ja Prantsusmaal enne rahastu loomist ja seega rahastati seda muudest allikatest, nagu Euroopa investeerimisnõustamise keskus (Kreeka) ja InvestEU nõustamiskeskuse kestliku taristu haru (Küpros ja Prantsusmaa).

Peale InvestEU nõustamiskeskuse kaudu pakutavate EIP teenuste osutas komisjon Kreeka, Slovakkia ja Tšehhi taotlusel ka konsultatsiooniteenuseid, et suurendada teadlikkust rahastust ning teha kindlaks ja arendada võimalikke projektitaotlusi. Tšehhile andis tehnilist abi komisjon ja Slovakkiale pakutakse tuge tehnilise toe instrumendi raames[26]. Mõlema lepingu alusel osutatakse mitmesuguseid teenuseid, muu hulgas teadlikkuse suurendamist, võimalike toetusesaajate kaasamist õiglase ülemineku territoriaalse kava piirkondades ning projektiideede sõelumist.

Kreeka saab tehnilise toe instrumendi kaudu laiemat toetust õiglase ülemineku mehhanismi kõigi kolme samba rakendamiseks. Peale selle taotles Kreeka õiglase ülemineku platvormi raames pakutavat tuge (JTP Groundwork)[27] Peloponnesose piirkonnas projektide kindlakstegemiseks ja seejärel rahastule esitatavate projektitaotluste koostamiseks.

Komisjon ja EIP osalevad konsultatsioonitegevuse järelevalves, et tagada konsultatsiooniteenuste ja muu nõustamistegevuse vastastikune täiendavus toetust saavates liikmesriikides.

5. EDASISED SAMMUD

Teine projektikonkurss kuulutatakse välja 2025. aasta teisel poolel kooskõlas avaliku sektori laenurahastu määrusega. Konkursikutse avaldamiseks vajalik ettevalmistustöö algas 2025. aasta alguses. Komisjon näeb 2026. aastaks ette kolm taotluste esitamise tähtaega ja viimane tähtaeg on 2027. aasta veebruaris, et jätta piisavalt aega kõigi toetuslepingute allkirjastamiseks enne 2028. aasta lõppu.

CINEA ja EIPga koordineerides suurendab komisjon jätkuvalt teadlikkust rahastust, et potentsiaalsed taotlejad teaksid, milliseid võimalusi see pakub, ning oskaksid toetust taotleda. Varsti pärast teise konkursikutse avaldamist korraldatakse teabepäev.

EIP jätkab oma InvestEU nõustamiskeskuse volituste alusel rahastu rakendamist, selgitades välja ja vaadates läbi võimalikud projektid, pakkudes nõustamistuge projektiarendajatele ja asjaomastele ametiasutustele ning korraldades sihtotstarbelisi kohtumisi ja üritusi ELi, riiklikul ja piirkondade tasandil.

6. KOKKUVÕTE

Avaliku sektori laenurahastu on rahastamisvahend, mille eesmärk on tagada, et üleminek kliimaneutraalsele majandusele toimuks õiglasel ja sotsiaalselt kestlikul viisil, võttes arvesse avaliku sektori keskset rolli turutõrgete kõrvaldamisel. Õiglase ülemineku territoriaalsete kavade suhteliselt hiljutine vastuvõtmine koos ühtekuuluvuspoliitika praegu käimasoleva vahehindamisega (sealhulgas õiglase ülemineku territoriaalsed kavad) toetavad rahastu jätkuvat asjakohasust rohepöördest enim mõjutatud piirkondade praeguste vajaduste rahuldamiseks.

Tänu suurele hulgale sektoritele, mida rahastu saab toetada, on see liidu 2030. aasta kliimaeesmärkide ja liidus 2050. aastaks kliimaneutraalsuse saavutamiseks oluline vahend, millega tagatakse samas, et kedagi ega ühtegi piirkonda ei jäeta kõrvale, mida kinnitati hindamisel.

Rahastu esimese projektikonkursi väljakuulutamisest on möödas peaaegu kolm aastat. Projektikonkursile esitatakse üha rohkem projektitaotlusi ning ettevalmistamisel projektide arv on kasvanud. Lisaks võimaldab rahastu ülesehitus – nagu näitavad mõned juba heaks kiidetud projektid – tegeleda ka uue komisjoni uute poliitiliste prioriteetidega, nagu eluasemekriisi lahendamine.

[26] Tehnilise toe instrument (europa.eu).
[27] Õiglase Ülemineku Fond (europa.eu).

Lisaks aitab enamik valitud projekte CO_2 heite vähendamise kaudu otseselt kaasa liidu kliima- ja energiaeesmärkide saavutamisele.

31. juuliks 2025 oli rahastu hindamiskomisjon välja valinud projektitaotlused, mille hinnanguline toetussumma on kokku ligikaudu 225 miljonit eurot. Kokku on allkirjastatud kümme toetuslepingut ja neid projekte on hakatud ellu viima.

Komisjon jätkab koostöös CINEA ja EIPga tööd selle nimel, et saavutada rahastu täielik potentsiaal teise projektikonkursi ajal, mis lõpeb 2027. aastal, käsitledes ka hindamise tulemusi.